

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ

Ця тема розглядає лексичні особливості багатокомпонентної військової термінології англійської мови та способи її перекладу українською. Досліджено структурні та семантичні типи багатокомпонентних термінів, проаналізовано основні перекладацькі трансформації, які застосовуються у військових текстах. Запропоновано практичні рекомендації для перекладачів військової документації.

Ключові слова: військовий переклад, багатокомпонентні терміни, калькування, експлікація, перекладацькі трансформації.

This topic examines the lexical features of multicomponent military terminology in English and how to translate it into Ukrainian. The structural and semantic types of multicomponent terms are analyzed, and the main translation transformations used in military texts are identified. Practical recommendations for translators of military documents are suggested.

Key words: military translation, multicomponent terms, calque, explication, translation transformations.

Термінологія — це сукупність мовних засобів для позначення спеціальних понять певної галузі. Військова лексика охоплює військові терміни — одиниці для позначення військових понять [8]; військово-побутову лексику — проміжний шар між термінологією та загальноживаними словами.

Основні ознаки військових термінів: точність і однозначність; чітка фахова семантика; виникнення для передавання спеціальної інформації [2, с. 14].

Способи утворення термінів: афіксація (*rocketeer*), словоскладання (*warhead*), конверсія (*to mortar*), абрєвіація (*ROAD*), запозичення та зміна значення.

Фразеологізми та стійкі словосполучення: усталені конструкції (*to lift fire*), кодовані сигнали (*mayday*), військовий сленг (*no joy*).

Термін — слово/словосполучення, що позначає поняття галузі [4].

Військовий термін — стійка номінація поняття у сфері військової справи, зі суворо визначеним значенням.

До особливостей англійської військової термінології відносять активну афіксацію (69 афіксів, 45 % префіксальних) [1]; переважання іменників [2, с. 33]; формування словосполучень (*one-striper*).

Підходи до перекладу технічних термінів

Теорія перекладу — система положень і принципів щодо перекладацької діяльності [2]. Основні напрями: психологічний, літературний, етнографічний, історичний [7]). Провідним є лінгвістичне перекладознавство [3, с. 44].

Основні завдання теорії перекладу: опис і класифікація перекладацької діяльності; вивчення прагматичних чинників; розробка норм і принципів оцінки [6].

Грамаіічній аспект перекладу забезпечує адекватність, особливо для технічних і військових текстів, де синтаксична структура часто відрізняється від загальномовної [5, с. 32].

Структурні особливості багатоконіентних військових термінів

Багатоконіентні військові терміни — словосполучення з двох і більше частин, що точно передають складні поняття та легко утворюють нові номінації.

Основні моделі багатокомпонентних термінів:

Двокомпонентні терміни:

- N+N (іменник+іменник): *military police* — військова поліція, *weapon system* — система озброєння.
- Adj+N (прикметник+іменник): *heavy artillery* — важка артилерія, *light tank* — легкий танк.
- V+N (дієслово+іменник): *conduct reconnaissance* — проводити розвідку, *launch assault* — розпочати атаку.
- Participle I+N: *combat mission* — бойове завдання, *firing position* — вогнева позиція.
- Phrasal Adj+N: *air-to-ground missile* — ракета «повітря-земля», *man-portable launcher* — переносна пускова установка.
- Abr+N (абревіатура+іменник): *NATO forces* — сили НАТО, *RDF troops* — війська швидкого реагування.

Трикомпонентні терміни:

- Adj+Adj+N: *high-altitude reconnaissance plane* — літак для висотної розвідки, *light anti-tank weapon* — легка протитанкова зброя.
- Adj+N+N: *light infantry unit* — підрозділ легкої піхоти, *mechanized infantry battalion* — мотопіхотний батальйон.
- N+Adj+N: *military field hospital* — польовий військовий госпіталь, *army signal center* — армійський центр зв'язку.
- N+Prep+N: *firing range* — стрільбище, *commander of troops* — командувач військами.

Чотирикомпонентні терміни:

- Adj+N+Adj+N: *combat support unit* — підрозділ бойового забезпечення, *light infantry assault force* — штурмовий підрозділ легкої піхоти.
- N+N+Conj+N: *military police and security* — військова поліція та охорона, *command, control and communications* — управління, контроль і зв'язок.

П'ятикомпонентні терміни:

- Adj+N+Prep+N+N: *strategic defense initiative plan* – план стратегічної оборонної ініціативи.

Ці моделі забезпечують точний переклад військових понять із збереженням порядку слів і зв'язків.

Семантичні особливості багатокомпонентних військових термінів

Англійську військову термінологію умовно поділяють на 8 основних груп:

1. Загальні військові терміни (31,6 %): *full-time service* – дійсна служба; *army corps (AC)* – армійський корпус; *combat readiness* – бойова готовність;
2. Структура військової служби / рід військ (14 %): *Armed Forces* – збройні сили; *Regular Army (RA)* – регулярна армія; *Signal Corps (Sig C)* – війська зв'язку; *Army Intelligence and Security* – служба розвідки та безпеки.
3. Вид діяльності військових (11,8 %): *Commander-in-Chief (CINC)* – головнокомандувач; *Secretary of Defense (SECDEF)* – міністр оборони; *Secretary of the Navy (SN)* – міністр ВМС.
4. Назви військових організацій (11,8 %): *Department of the Navy (DN)* – міністерство ВМС; *Joint Chiefs of Staff (JCS)* – комітет начальників штабів; *Department of Defense (DoD)* – міноборони; *Army National Guard (ARNG)* – національна гвардія СВ.
5. Позначення зброї (10,8 %): *nuclear weapon* – ядерна зброя; *recoilless rifle* – зброя без віддачі; *hand grenade* – ручна граната;
6. Військові звання (7 %): *Brigadier General (BG)* – бригадний генерал; *Lieutenant General (LTG)* – генерал-лейтенант; *Chief Warrant Officer (CW)* – старший уорент-офіцер; *Staff Sergeant (SSgt)* – штабний сержант.
7. Військова форма одягу (7 %): *combat boots* – військові черевики; *semi-dress uniform* – парадно-вихідна форма; *shoulder*

sleeve insignia — нарукавний знак; *service uniform* — повсякденна форма.

8. Дії військ (6 %): *fight on foot* — вести бій у пішому порядку; *repel assault* — відбивати атаку; *maneuver forces* — маневрувати військами; *secure position* — зайняти позицію; *deploy troops* — розгортати війська.

Ця класифікація допомагає систематизувати термінологію за змістовими ознаками.

Способи відтворення військових термінів

Основні прийоми перекладу: транскрипція, транслітерація; калькування (37,2 %): *army group* — армійська група; лексико-семантична заміна (13,8 %): *warfare* — бойові дії; експлікація (описовий переклад, 12,6 %): *man* — укомплектовувати особовим складом.

Також застосовують: конкретизацію: *branch* — рід військ; компенсацію: *flag officer* — адмірал; генералізацію: *to move* — пересуватися.

Підсумовуючи, військовий переклад потребує особливої точності, адже помилки можуть впливати на розуміння наказів і ситуацій. Це особливо важливо для багатокомпонентних термінів. Найчастіше їх перекладають шляхом калькування, заміни, експлікації та конкретизації.

Найпоширеніші моделі:

N+Prep+N: *Rules of engagement, Line of sight*;

Adj+N+N: *High explosive grenade, Armored personnel carrier*.

Дослідження показало, що найбільше використовуються загальні військові терміни (31,6 %), що свідчить про прагнення стандартизувати мову.

Отже, вивчення лексичних особливостей багатокомпонентних термінів упорядковує військову термінологію та підвищує якість перекладу.

Список використаних джерел

---

1. Байло Ю. В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект). *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2013. № 3. С. 62–65.
2. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні: монографія. Київ : Логос, 2018. 492 с.
3. Бондар Л. А. Механізми перекладу англійських термінів новоутворень українською мовою. *Філологічні студії*. 2019. Вип. 6.
4. Василенко Д. В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови», Запорізький національний університет, 2008. 22 с.
5. Галанова В. М., Яремчик І. А., Блощинський І. Г. Військовий переклад : навч. посібник. Хмельницький : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2006. 443 с.
6. Зайцева М. О. Особливості перекладу термінів на військову тематику. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2013. Вип. 10. С. 96–102.
7. Круглій О. Особливості перекладу військових термінів (на прикладі військово-промислової термінології). *Світ наукових досліджень*. 2022. № 12. С. 207–209.
8. Пальчевська О. С. Гуманітарне розмінування в Україні: комунікація, термінологія, словник. *Львівський філологічний часопис*. 2018. № 3. С. 197–201.